

Список використаних джерел:

1. *Бондарчук Л.І., Савиченко М.М.* “Караюсь, мучуюсь, але не каюсь...” (Біблійні мотиви в творчості Шевченка) // Християнські сюжети та образи в художній літературі. — Житомир, 1993. — С.8-9.
2. *Дзира Я.* Козацький правопис поета. Чи маємо академічне видання Шевченка? // ЛУ. — 1994. — 10 березня.
3. *Дзира Я.* Геній і коментатори його творчості // ЛУ. — 1990. — №№ 10, 11, 12, 13.
4. *Тимошик М.* Шевченко, якого ми не знаємо // ЛУ. — 2003. — 6 березня.
5. *Тимошик М.* Канадська Шевченкіана митрополита Іларіона // Огієнко І. (митрополит Іларіон). Тарас Шевченко. — К.: Наук.-вид. центр “Наша культура і наука”, 2003.
6. *Огієнко І. (митрополит Іларіон).* Тарас Шевченко. — К.: Наук. вид. центр “Наша культура і наука, 2003.
7. *Шевченко Т.* Поезії. У двох томах. — К.: Веселка, 1988.
8. *Сохацька Є.І.* Тарас Шевченко — не атеїст (І.Огієнко про лейпцизьке видання революційних віршів Тараса Шевченка // Сохацька Є. На варті українства. Статті з літературознавчого та культурологічного доробку. — Кам'янець-Подільський: Оіум, 2004. — С.342-349.
9. *Сохацька Є.І.* Іван Огієнко про релігійність Тараса Шевченка // Сохацька Є. На варті українства. Статті з літературознавчого та культурологічного доробку. — Кам'янець-Подільський: Оіум, 2004. — С.357-389.

Ogiyenko's and Dzyra's methods of research which lead to veritable, non-falsified understanding of Shevchenko are compared in the article.

Key words: censorship, political ideology, textology, believer, Christian.

Отримано: 27.04.2005 р.
УДК 821.161.2.09(049.32)

В.В.Лизанчук

Львівський національний університет імені Івана Франка

**“МІРКУЙМО ГЛОБАЛЬНО, ПРАЦЮЙМО ЛОКАЛЬНО,
ТВОРИМО НАЦІОНАЛЬНО!”**

У статті йдеться про працю О.Гриніва “Збуджена Україна: самоствердження нації після контузії населення. Непретензійні нотатки” (Львів, 2004), присвячену проблемі теперішнього національного розвитку України.

Ключові слова: переосмислення історії, мінімалістська політична культура, роздвоєння українського народу, малоросійський етнографічний патріотизм, українське державотворення, національна мова, духовне об'єднання.

Кожна науково-публіцистична праця професора Олега Гриніва викликає неабияку зацікавленість, спонукає до всебічних роздумів про минулу, нинішню і майбутню Долю України після відновлення її незалежності. “*Треба мати на увазі, що незалежність Укра-*

їни означає її незалежність від Росії”, — слушно підкреслює Олег Гринів у новій монографії “Збуджена Україна: самоствердження нації після контузиї населення. Непретензійні нотатки” (Львів, 2004. — 436 с.). Тому питання теперішнього національного розвитку України — це питання її майбутнього, бо фронт протистояння європейської (атлантичної, євроатлантичної) і євразійської (азієвропейської) цивілізацій проходить по українській землі. Якими можуть бути наслідки життєстверджуючого вибору нашої держави?

Щоб відповісти на це — за формою просте, але дуже глибоке за змістом — питання, Олег Гринів об’єктивно проаналізував, осмислив декілька наукових, документальних, художніх творів, на основі яких підготував своє науково-публіцистичне видання. Це — “Щоденник” О.Довженка, “Імперія та нації” Р.Шпорлюка, “Предисловіе. Обвал. Послесловіе” О.Яковлева, “Fata morgana” М.Коцюбинського, “Вершники” Ю.Яновського, “Іван Рило” Леся Мартовича, “Собор” Олеся Гончара, “Мова і політика” Л.Масенко, “Духовно-інтелектуальний потенціал України та її національна ідея” С.Вовканича, “Новий клас”, “Недосконале суспільство” М.Джиласа, а також деякі статті у періодичній пресі.

Автор монографії має рацію, що процес переосмислення історії навіть в умовах незалежної України не простий. По-перше, старі догми хапають за ноги істориків, яких навчали в радянській середній і вищій школі. По-друге, титуловані історики відлучають роздвоєність: з морального обов’язку вони мали би відмовитися від написаного за комуністичного режиму, а така позиція перетворює їх у “голих королів”. По-третє, дехто з таких “вчених” посідає керівні посади не лише в академічних установах, а й в державних органах.

Тривалий час однією з найважливіших проблем України, основною причиною зовнішньополітичних невдач і внутрішніх кризових ситуацій є несуб’єктивність політичної культури. Відомий політолог Андрій Окара зазначає, що українська політична еліта звикла задаватися питанням “З ким ми?”, але її майже не цікавить питання “А хто з нами?”. Олег Гринів у своїй праці правдиво розкриває історичні причини формування мінімалістської української політичної культури на відміну від польської, російської, які засновані на максималістських інтенціях.

У монографії показано, що трагічне роздвоєння українського народу в минулі століття досі має згубні наслідки під оглядом його національно-державницького розвитку. Західноукраїнські землі (Галичина, Буковина, Закарпаття) аж до середини ХХ століття належали до європейського цивілізаційного поля, а Велику Україну Москва брутально втягувала в євразійську цивілізацію, що суперечило всьому попередньому українському буттю. Перетворення Московського царства в Російську імперію відсунуло на другий план значення України також для багатьох українців. Малоросіянізацію забез-

печували не тільки підступною, агресивною російською силою. Козацька старшина, зневірена після поразки під Полтавою і перелякана жорстокістю Меншикова та клерикальною анафемою гетьманові Мазепі, перейшла на службу до “білого царя”, домагаючись тих прав, які мало тамтешнє дворянство. Етнографічне малоросійство (малоросіянство) не заважало “хахлам” перескочити в «князі», з чого так глузував Пушкін. «Малорос» не протиставлявся «великоросові», бо їх єднала імперія. Гоголівський старосвітський поміщик як малоросійський Дон Кіхот, дізнавшись про війну з Наполеоном, поривається до загорошеної на стіні шаблі. «Царський холоп» поступити інакше не міг. Про свою державу він вже не плекав жодної мрії: вона була таким далеким минулим, про яке згадувати годі, хіба хтось захотів похвалитися своїми славними предками. Навіть гетьман Павло Скоропадський признавався, що не робить різниці між українською і російською культурами.

Свою любов до Росії малороси підсилювали ненавистю до галичан, бо ті не хотіли визнати себе ні частиною російського населення, ні частиною польської спільноти. Отож, малоросійський етнографічний патріотизм до України як провінційної частини імперії, тобто батьківщини, злитовувався із самовідданим патріотизмом до імперії, як вітчизни. Галушки, сало, горілка, шаровари, верби, тополі, замріяні, журливі пісні — от і вся Україна для малоросійського панства.

А закріпачене селянство ходило на панщину, втративши колишній лицарський дух. Воно також не знало протесту, не бачило якогось іншого майбутнього. В містах переважало малоросійське міщанство, — звісно, після російського і єврейського, — на кшталт Свирида Голохвостого (Галахвастова), Проні Прокопівни та інших героїв з відомої комедії Михайла Старицького. Національне обличчя Голохвостого окреслюють такі слова: *“Дурні хахли! Ідіть здорові! Што значить проста мужва? Ніякого поняття нету, ніякої делікатной хвантазіі... так і пре!”* Себе він називає Галахвастовим, бо така, мовляв, його *«хвамілія натуральна»*, яку *«необразованна мужва коверкаєть»*.

Олег Гринів зазначає, що голохвостівщина появилася в Україні ще в другій половині XVII століття, коли в 1665 році гетьман Іван Брюховецький поїхав до Москви у супроводі аж 500 осіб, представників від козацької старшини, духовенства і міщанства. Історик Дмитро Дорошенко пише: *“Гетьман заявив бажання здружитися з якоюсь «московською дівкою» й прохав визначити йому молоду; далі просив собі маєтностей поближче до московської границі й прислання на Україну значнішого відділу московського війська для своєї особистої охорони”*. Висновок не потребує пояснень: малорос не мав підтримки серед українського війська.

Після одруження з московкою цар надав Брюховецькому титул боярина, а козацькій старшині — московське дворянство. До таких почесей московський монарх додав їм ще й маєтності на українсь-

ких землях, хоч і не мав права втручатися у внутрішні справи Гетьманщини. Та Москва, як знаємо з історії, ніколи не зважала на право, протиставивши йому силу. О.Гринів вважає, що саме Брюховецький заслуговує на і ганебний титул «батька малоросійства».

Нащадки козацької старшини передали «бацили малоросійства» своїм нащадкам, які перетворилися на прихильників «шлункової філософії», сповідували міщанську психологію, беззастережно сприйняли засади життя, котрі нав'язувало їм московське чиновництво. Таких переродженців пихаті московські можновладці ярликували «тетерваками». За словами мудреця Григорія Сковороди *«всю Малоросію Великоросія називає тетерваками»*, бо тетервак — *«птиця, дурна, але не злоблива»*. Як приклад, філософ розповідає про такий випадок: *«Гуляла там дюжина тетерваків. Але коли найгучніш стрибали, горланили й танцювали, кричучи на повне горло, блискавкою впало на них сильце. Боже мій, який вереск, гевгіт, хлопіт, стукотіння, шум, страх і борсання були! Тоді вибіг ловець і всім їм попереламував ший»*.

Цей випадок — образне зображення української військової, духовної і політичної еліти, неспроможності побачити небезпеку від прихованого московського сильця. Зосередження — на одній проблемі без її аналізу в політичному просторі в часових тенденціях завжди губила наших провідників. Автор монографії ще раз звертається до Сковородинської притчі: *«Тетервак, налетівши на мисливську сітку, почав щосили жерти масну наживку. Нажершись по вуха, ходив надимаючись, вельми задоволений із себе, як задерикуватий, модно вдягнений юнак»*. Отак він переоцінював свою суспільну вагу, задовольняючись малими приманками поневолювача.

Для тетервака Андрія Половця було досить відчутти смак влади прапорщика російської армії, хоч він воював за чужі інтереси, а його пролита крав не давала жодної користі Україні — навіть навпаки! Більшовизований тетервак Іван Половець беззастережно вірив комісарові Герту з його «іконою» Маркса. — він, зачарований утопією «світлого майбутнього», не задумувався над тим, кому вигідне винищення українського роду Половців, що деградував у шаленому братовбивстві на радість московським комісарам.

Коли читаєш рядки Сковородинських притч, мимоволі згадуєш, що возний з п'єси «Наталка Полтавка» мав прізвище Тетерваковський. Чи випадково? А може Іван Котляревський таким побачив тетервака? Не лише *«здерикуватий, модно вдягнений юнак»*, а ще й чиновник, чи, за самохарактеристикою, *«по милості дворян — возний»*, за яким *«котійка волочиться і про чорний день іміється»*. Така тетерваківщина, що має підтримку в доморошених пройдисвітів виборних Макогоненків.

Тетерваківщина — синонім малоросійства, хоч його прояви багатолікі. Поет Євген Маланюк передбачав, що ця хвороба малоросійства буде проблемою в незалежній Україні. Чому? Олег Гринів

відповідає: *“Малоросійство — це заник історичної пам’яті, вона притлумлена внаслідок систематичного впорскування цього комплексу. Нині тетерваківщина має ще ширші можливості як за царських і більшовицьких часів. Чому? Нащадки возного Тетерваковського захопили економічні і фінансові важелі, владу в столичних і регіональних структурах та, що, мабуть, найнебезпечніше, такий, потужний засіб масової інформації (і водночас дезінформації) як телебачення разом з радіо і пресою. Навіть, рекламуючи галушки у якомусь ресторані тепер можуть «нагадати», що це гетьманська страва, а гетьман Богдан Хмельницький «приєднав Україну до Росії». Малоросійство — на галушках”* (с.203-204).

За часів комуністичного тоталітарного режиму малоросійство насаджувалося різними способами. На ідеологічному рівні воно спиралося на відомий ленінський постулат, що лише при спільній дії пролетарів українських і російських можлива вільна Україна. Офіційна пропаганда приділяла особливу увагу паплюженню національних святощів, насадженню вульгарного *білямистейства*. Щоби створити комічний ефект, «тарапунькізували» українську мову. До речі, російськомовний учасник діалогу з Тарапунькою розмовляв літературною мовою. На жаль, «традиції» тоталітарного спотворення («суржикації») української мови за часів незалежного існування України не лише не подолані, а й посилюються. Тепер на російськомовних КВК за об’єкт глузу не рідко вибирають Українську державу, означенням якої «самостійна» і «незалежна» в російськомовному тексті надають протилежного значення. До речі, до такого пародіювання вдаються противники незалежної держави з лівого табору, які так само ці два слова пишуть у лапках.

На малоросіянізацію українців було спрямоване кіно. Згадаймо відомий кіносеріал, в якому «шляхетні» чекісти Жеглов і Шараров борються проти злочинців, серед яких виділяється бандит на прізвище Левченко. Дуже прикро, що цей фільм вже не один раз демонструвався на «голубому екрані» після проголошення незалежності України. Чи треба коментарів!

Олег Гринів звертає увагу на своєрідність відригування малоросіянізації в такому явищі нашого життя, яке Є.Маланюк називав «горе-українізацією». Йдеться про механічну, мовну за формою, але не за змістом, костюмовану гейби-українізацію, користі від якої мало, а шкода очевидна. Звичайно, можна Снігуроньку одягнути у вишивану сорочку, змусити її вивчити український текст, але від цього вона не стане рідною, українською. Те саме стосується «горе-патріотичних» сценаріїв різних свят. Приміром, на День Незалежності на столичному Хрещатику показують шароварне дійство, де героїзм козаків проявляється в сценізованому хлєбтанні з бочки горілки, а в той час московські клерикали в Києво-Печерській лаврі протиставляють напій НЕЗАЛЕЖНОСТІ свою колоніальну акцію з практичними наслідками. Олег Гринів погоджується з тими, хто пропонує святкувати День

Незалежності і Соборності 22 січня. Чи не варто назвати його СВЯТОМ НЕЗАЛЕЖНОЇ СОБОРНОЇ УКРАЇНИ, а 24 серпня відзначати як День відновлення національної державності?

Ні, до того ми ще не доросли, тому і в незалежній Україні вшановуємо чужі перемоги, зокрема під Полтавою, а не наші звитяги під Конотопом, Мотовилівкою, на горі Маківці в Карпатах. Чому? Малорос боїться показати московському держиморді, що національні інтереси українців і росіян різні. Ганебно відзначати круглу дату козацької ради в Переяславі, від якої розпочався «пропащий час» української нації! Берімо приклад з австрійців — вони не святкують аншлюсу.

Дуже важливу, правдиву думку висловлює О.Гринів: **“Малороси в незалежній Україні попали на найвищі щаблі державної влади і намагаються далі малоросіянізувати Україну, а українські інтелектуали соромляться обстоювати свої права навіть тоді, коли можновладні малороси плюють українцям у вічі”** (с.205).

Не може бути справжньої української України без повного позбавлення українців малоросійської психології. Треба, щоби українці поважали себе, свою мову і культуру, а уряд — свій народ, від імені якого він виступає. Цитуючи Олександра Довженка автор монографії підкреслює, що й нині в кабінетах сидять *“хамуваті свинтуси”*, *“тракторнохамські свині”*. Вони не зважають на людину, бо керують масами. Свою вищість номенклатурними *“підсилюють”* вживанням чужої мови, *“акають”* більше, ніж самі росіяни, як глузував О.Довженко, говорять *“найчистішою руською мовою... на 150%”*. *“Ленінська національна політика”*, якою нині гордяться комуністи в Україні, насправді здійснювалася для обману неросійських народів, щоби вони полюбили *“старшого брата”* і уподіbiliся до нього, сприйняли його мову як *“другу рідну”*, щоби потім відмовилися від мови рідної, материнської.

Історія яскраво підтверджує, що *“на противагу всім законам людського співжиття Росія простує тільки в напрямі свого власного поневолення і поневолення усіх сусідніх народів”* (П.Чаадаєв). Росіяни не мають іншої національної ідеї, як імперська ідея. Проблема їхньої національної ідентичності впливає на поверхню міжнаціональних суперечностей як реакція на національні домагання поневолених неросійських народів. Найбільшою загрозою для Росії є утвердження незалежної України, адже без України Росія як імперія приречена. Саме тому українське державотворення зіткнулося з багатьма труднощами. Олег Гринів їх окреслює у політико-ідеологічному, соціально-економічному, морально-психологічному зв'язку з малоросійською психологією владоможців в Україні, які зятато борються між собою, грубо ігноруючи конституційними засадами розподілу влади на законодавчу, виконавчу, судову та національно-суспільними інтересами. Московські комуністи, наприклад, відверто заявляють, що прагнуть відбудувати *“Велику Росію”*, тобто імперію Кремля. Малоросійські комуністи

про велику Україну ніколи не думали, тобто й нині допомагають відбудувати “Велику Росію” за сценарієм Г.Зюганова, бо незалежної України вони не визнають, проголосивши її відродження “контрреволюційним переворотом”.

Заявивши про “владу буржуазно-націоналістичних сил”, комуністи в Україні разом з прогресивними соціалістами Н.Вітренко розраховують на наївних людей, бо викрити обман дуже просто, знає часе Олег Гринів, адже в кожному місті на схід від Збруча ще й досі стоять пам’ятники більшовицькому вождеві Леніну, його ім’ям названі центральні вулиці в населених пунктах і навіть Чорнобильська АЕС. Хіба націоналісти і противники соціалізму стоять під прапором “вождя світового пролетаріату”, який ненавидів незалежну Українську державу і потопив її в крові? Не позбулася комуністичної утопії СПУ, яку очолює О.Мороз.

Противники Української держави пояснюють нинішні соціально-економічні проблеми “розвалом” СРСР, в якому начебто всі жили заможні. Але навіть найвище партійне керівництво називало часи “блаженства” за генсекретарства Брежнєва застоєм. Олег Гринів публіцистично вдало використав образ Івана Рила з оповідання Леся Мартовича, щоби показати моральний занепад багатьох українців, для яких життєва позиція: “Моя хата скраю”. Часи тоталітарного режиму відкрили нові сторінки “життєдіяльності” Івана Рила. Комуністична мораль звільнила його від традиційних заборон українського народу, який осуджував крадіжки, пияцтво, розперезаність, безвідповідальність і т.ін. Саме за комуністичного режиму були зкладені основи корупції, хабарництва, які підсилив Леонід Кравчук, а Леонід другий — Кучма повністю відкрив скриню Пандори і біда, лихо заповнили мільйони сільських хат і міських квартир.

Крах комуністичного режиму породив у Івана Рила нові ілюзії про справедливий перерозподіл. Хтось розпускав поголос про переповнені радянські склади продовольчих і промислових товарів. А чому порожні магазини? От лишень змінити владу — і заживемо щасливо, як в Америці, хоч будемо працювати по-російському (Тень, тень — аби минув день). Іван Рило й тепер все перекладає на владу, передусім на В.Ющенко і Ю.Тимошенко, а сам скраю і цинічно запитує: “Що мені дала Україна?”. Знову хтось щось має дати, за Івана Рила вирішити. До речі, в Польщі патріотичні сили і державна влада запитують: “Що ти зробив для Польщі?”

Олег Гринів підкреслює, що нещаслива не тільки така людина, як Іван Рило — нещасливий і народ, серед якого він з’явиться: хвороба заразна і передається від однієї людини до іншої, руйнує організм як ракові метастази. Тоді народ втрачає наснагу до відсічі, до боротьби за себе, за свої права, чекає ласки від “найяснішого цісаря”, запитує, хто пригорне його під свою зверхність, — за свою державу боротися не хоче; за чужу державу ж піде воювати, бо його примусять, а без примусу не ступить жодного кроку.

У монографії “Збуджена Україна: самоствердження нації після контузії населення” також показано, що ворохобництво, нестримне бунтарство — протилежність позиції “моя хата скраю”. Якщо представником останньої був Іван Рило, а хитрий Панько відстоював свої права з гідністю, то Хома Гудзь з повісті Михайла Коцюбинського — це протестант, що дійшов до тваринної люті. Безвихідь опановує душу бунтаря — і він захлинається, спраглий крові, ламає, топтання, нищення. Не “око за око”, “зуб за зуб”, а безрозсудна помста, звірине жадання побачити ворога споганимим, спотвореним, жалюгідним, на колінах, з благанням про пощаду.

Більшовицьке гасло “Грабуї награбоване!” особливо імпувало люмпенізованим масам. Забрати чуже! Хіба може бути більше задоволення? Чому не підтримати більшовиків? Та більшовицькі бунтарі поглумилися над довірливою масою. За словами автора книги “Такої неизвестный Ленин” Олександра Бикова, — *“в первые же годы так называемой “советской власти” все богатства и сокровища страны и народа, собранные за многие столетия, были безжалостно разграблены кучкой вождей, свезены в один “фонд — золото партии”, переправлены за границу, вложены в американские и швейцарские банки, а затем бесследно исчезли в неизвестности”*. Отже, так звані “нові українці” нічого нового не вигадали, навчилися у неперевершених вчителів-комуністів.

Михайло Коцюбинський протиставляє Хоминому руйнівництву розважливий господарський підхід Прокопа Кандзюби. Хома Гудзь і Прокіп Кандзюба — люди однієї епохи, але різних світів. З Хома можна лише руйнувати, а не будувати. Він навіть асоціює з анархістами і більшовиками. Не дурімо себе: Хома ніколи не стане державотворцем. Чи останні п’ятнадцять років не переконали нас в тому?

“Пішов у небуття тоталітарний режим з номенклатурним добром кадрів, а на владних посадах сидять одні і ті самі, приходять подібні до них. Якесь дивовижа, — пише Олег Гринів. — Живемо у старому світі під новими прапорами. Сумно на душі, гірко... Не лише культурою, а й іншими гуманітарними галузями керує безсмертний Володька Лобода”. Тепер він має більше часу, бо не відвідує батька в притулку для людей похилого віку. Зовні Володька начебто й не подібний до того з Гончарового “Собору”, не метушиться, ходить спокійно, з високо піднесеною головою, дивиться вгору, бо ж паркет у столичному урядовому будинку рівенький і чистенький. Не спіткнешся. Лише заговорить — зразу відчуваємо, що перед тобою та сама істота. “Лободизм” вічний, стверджує Олег Гринів, хоч і змінює вбрання!

М.Наєнко пише: *“Похідний від персонажа твору (роману “Собор” — В.Л.) Володьки Лободи, він бив у саму точку існуючого режиму, бо поєднував властиві йому службовий кар’єризм, владолюбство, цинічність, посягання на свободу людську й багато інших суспільних аморальностей. Та небезпечний Лобода передовсім своїм “батькоп-*

родавством”, яке є його визначальною якістю. Створена за аналогією з “христопродавством”, ця образна характеристика сприймалася і в контексті з такими явищами, як денационалізація, потурнацтво, національний нігілізм тощо, набувала в романі історичної глибини”.

Коли Олесь Гончар писав свій великий твір, що став для цілого покоління маніфестом протесту проти тоталітарного режиму, маніфестом захисту національної культури, а для письменника — випробування на людську і національну гідність, він вже передчував наслідки “лободизму”, які не дають нам, громадянам незалежної України, можливості вибратися з-під руїн, подолати смугу перешкод бездуховності. Найбільшу небезпеку для нас втілює тип Володьки Лободи, який не приховує свого цинізму.

Малоросійські за своєю суттю і російські за мовою ретробільшовики, відверті противники нашої державності, для її зневаги іронічно використовують українські слова “незалежність” і “самостійність”. Як і сто років тому українська справа зіткнулася з пасивною силою опору й активною ворожнечею. Шкоди українському народові завдають ті, хто агітує «проти українського національного розвитку ім'я ширших завдань» і «сіє смуту і знеохочення до національної роботи, культурних засобів українських, українського слова, української мови», «вириває українську книжку чи газету з рук земляків» (М.Грушевський). Коли ми заздимо полякам чи народам вчорашніх Прибалтійських республік, то треба, наголосити, що вони не знають такого. Польський комуніст спочатку був поляком, а відтак — комуністом. Те саме і в Прибалтиці. У нас — навпаки.

О.Гринів слушно пише, що порівняно з часами М.Грушевського теперішні українофоби мають нові «козири» і нові засоби. По-перше, вони наголошують на вимогах глобалізації. Нинішні мерзотні сноби намагаються демонструвати свою вищість перед національною інтелігенцією англломовними запозиченнями, а «крута» суржикомовна шпана «вивищується» брутальною російською лайкою, бо людська гідність у постгекачепістському суспільстві не знає державного захисту. По-друге, українофоби утримують найсильніший засіб впливу — телебачення, а воно пропонує невибагливим споживачам «верок смердючок», «кроликів», «джентельменів», «діканьок», «гусаков» тощо. Навіть в Радянському Союзі не було такого антиукраїнського цинізму. По-третє, романтичні нардепи-патріоти випустили з рук найголовніше: борючись за культуру, вони забули про її фінансово-матеріальне підґрунтя. Як наслідок, закони про деросійщення України залишилися звичайними деклараціями: державні органи, особливо місцеві, використовують усі «діри» в чинному законодавстві, щоби загальмувати деколонізацію в духовній сфері. Невже найвищі посадовці не розуміють, що українська мова в

---

¹ Огієнко І. Наука про рідномовні обов'язки. — Львів, 2001. — С.14.

Україні, — то найголовніший наріжний камінь існування українського народу як окремої нації. *“Без окремої мови нема самостійного народу — підкреслював Іван Огієнко. — Найголовніший обов’язок кожної держави — всіма можливими силами дбати про якнайкращий розвиток спільної для всіх племен її народу літературної мови як найміцнішої основи для його духовного об’єднання”*¹.

Національна мова консолідує людську спільноту і водночас відокремлює її від сусідів. *“Спільна мова, — пише Лариса Масенко, — є одним з головних факторів, які забезпечують солідарність населення і, відповідно, стабільність держави. Не випадково спілкування, що заходить у глухий кут, визначають фразеологізмом «вони говорять різними мовами». Країна, в якій панують мова і культура колишнього колонізатора, не розвиватиметься як країна незалежна, а розвиватиметься як країна постколоніальна»*.

Панування мови і культури вчорашнього російського колонізатора в Україні підриває основи самого державотворення: по-перше, населення не може вийти з маргінального стану, цебто не підніматиметься до рівня національної самосвідомості; по-друге, не утверджується переконання в доконечності державного виокремлення нації, цебто нав’язується комплекс провансальства чи, на нашому ґрунті, — малоросійства; по-третє, у такій ситуації триває «війна мов», яка переноситься на всі сфери суспільного життя. Про гармонійне співіснування і взаємодію двох мов говорити недоречно, бо національній консолідації протистоїть роз’єднаність, а стабільності — руїна. Боротьба триватиме аж до остаточної перемоги однієї з мов.

За твердженням Лариси Масенко, тотальна двомовність, або білінгвізм, руйнує основи духовної своєрідності національної спільноти, а в колоніальних (постколоніальних) умовах двомовні, як правило, стають одномовцями і небезпека зникнення рідної мови підневільної нації не залишає сумнівів. *“Домінуюча мова, — попереджає Л.Масенко, — витісняє підкорену прямо пропорційно до обсягу інформації, що подається цими мовами, і обернено пропорційно до структурної диференціації мов, тобто генетично-структурна близькість підкореної мови полегшує домінуючій мові процес поглинання”*. Двомовність, як підтверджує історія, неодмінно переходить у перетворення однієї спільноти (поневоленої) в частину іншої (панівної).

Аналізуючи монографію С.Вовканича *“Духовно-інтелектуальний потенціал України та її національна ідея”*, О.Гринів підкреслює: людина і нація, нація і слово, слово й інформація, рідне слово і рідна мова — їх доля найбільше тривожить С.Вовканича в час навальної глобалізації, коли народи поділені на бездомні і влаштовані. Щоби утвердитися в ХХІ столітті, Україна повинна реалізувати універсальний світовий принцип соціальної активності: міркуймо глобально, працюймо локально, творімо національно, а це буде корисно для всього людства.

Має рацію Олег Гринів, коли наголошує, що треба відмовитися від плачів за свою долю, бо сльозами не можливо підготувати глини для державного будівництва. Імперському “інтелектуальному антиукраїнізмові” маємо протиставити наступальний українізм, послідовну національну позицію в усіх сферах суспільного життя. Ми, українці, зобов’язані стати на захист своїх прав, щоби викоринити українофобію в нашій державі; повинні “*спечатися фатального за наслідками національного самоїдства*” (С.Вовканич); покликані політично об’єднати усіх громадян України на засадах національної ідеї державотворення. Духовно нашу націю єднають образи Тараса Шевченка та Івана Франка.

The article focuses on the book by O.Gryniv “The Excited Ukraine”: the Nation’s Self-Assertion After the People’s Contusion. Unpretentious Notes” (edited in Lviv, 2004) where the problem of contemporary national development in Ukraine is analysed.

Key words: rethinking of a history, minimal political culture, dualization of the Ukrainian people, “malorosyiskiy” ethnographic patriotism, Ukrainian creation of a state, national language, spiritual affiliation.

Отримано: 10.07.2005 р.

УДК 821.161.2-92(049.32)

М.Є.Рожик

Львівський національний університет імені Івана Франка

ВИДАННЯ, ЯКЕ ВИЯВИЛОСЯ ДУЖЕ НА ЧАСІ

У статті йдеться про велику цінність праці В.Лизанчука “Кайдани ще кують” (Львів, 2004), присвячені актуальній темі відносин Росії з Україною. На думку автора, книга прислужиться процесові оновлення України після президентських виборів.

Ключові слова: зросійщення, лінгвоцид, меншовартість, демократичні перетворення, національна консолідація, енергія українства, оновлення України.

Події доленосних президентських виборів 2004 р., перебіг боротьби за демократичне майбутнє України під час помаранчевої революції підтверджують, що в середині країни і за її межами продовжують діяти сили, які сподіваються знову втягнути український народ в орбіту російського імперського домінування, позбавити націю історичних перспектив, поступу, розірвати її і в такий

¹ *Лизанчук Василь.* Кайдани ще кують: Факти, документи, коментарі про російщення в Україні. — Львів, 2004. — 992 с.